

ТЕСТ ЯК ЗАСІБ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

Алла Єлісеєва,
викладач Будівельного
коледжу Житомирського національного
агроекологічного університету

Будь-яка спроба точно визначити час виникнення тестів нагадує прагнення географів знайти точний початок великої річки, яка витікає безліччю струмочків з великого болота. Приблизно так само і з тестами. Ще в середині III тисячоліття до н. е. у Давньому Вавилоні проводилися випробування випускників до шкіл, де готувалися переписувачі. Завдяки великим на той час знанням, професійний переписувач був центральною постаттю месопотамської цивілізації; він умів вимірювати поля, ділити майно, співати, грати на музичних інструментах. Під час випробувань перевіряли вміння розумітися на тканинах, металах, рослинах, і навіть знання всіх чотирьох арифметичних дій, і, природно, вміння писати.

У давньому Єгипті мистецтву жерців навчали лише з тих, хто витримував систему певних випробувань. Спочатку кандидат проходив процедуру, яку сьогодні б назвали співбесідою. Так з'ясовували біографічні дані, рівень освіченості, оцінювали зовнішність, вміння вести розмову. Потім перевіряли вміння – трудитися, слухати, мовчати. Проводили випробування вогнем, водою і загрозою смерті.

Упровадження новітніх технологій навчання, що ґрунтується на нових підходах

подання та засвоєння навчальної інформації, потребує нових, сучасних методів їх вимірювання й оцінювання.

Пошук досконалих методів вимірювання рівня навчальних досягнень студентів на сучасному етапі розвитку інформаційних технологій набуває надзвичайної актуальності, оскільки об'єктивізація процесу вимірювання, забезпечуючи зворотний зв'язок, дає можливість координувати цей розвиток. Отже, об'єктивні та точні методи вимірювання й оцінювання знань стають однією з рушійних сил наукового прогресу.

Використання тестів у навчальному процесі надійно увійшло у світову педагогічну практику. В Україні цей процес також набуває сил: розвиваються наші уявлення про призначення та педагогічні можливості тестів, форми тестів, формати запитань, методи обробки результатів тестування та їх інтерпретації.

Відомо, що тільки правильно складений тест дає можливість повністю відповідати сучасним цілям навчання й освіти. Багато викладачів ма-

ють певні труднощі в розробці таких тестів та їх правильному методичному застосуванні. Таким чином можна констатувати, що в цьому плані необхідні певні рекомендації.

Отже, тестування як форма контролю має давню історію, яка передбачає перевірку засвоєних знань різними формами. І на сучасному рівні розвитку освіти тести стають необхідним інструментом у перевірці засвоєних студентами знань.

Перші тести для обробки ефективного контролю за навчанням, умінь і навиків знань з'явилися на початку XX століття. Вони швидко завоювали популярність серед викладачів вузів і шкіл у Англії й США. У практиці тестування характеризувалося серйозними протиріччями: зі зростанням кількості тестів і тестових досліджень мали місце спроби гальмування і навіть заборони.

Застій в розробці тестів та їхньому застосуванні тривав близько сорока років – з середини 30-х до 70-х років, після чого знову почали з'являтися публікації в цьому плані, спрямовані як на користь тестів, так

На сучасному рівні розвитку освіти тести стають необхідним інструментом у перевірці засвоєних студентами знань.

і проти них. Типові аргументи опонентів тестового методу зводилися до загального вигляду, з наступним твердженням: тести використовують у капіталістичних країнах, де з їх допомогою вирішуються питання расової і класової диференціації:

- ніякі методи виміру неспроможні замінити викладача і особистий досвід;

- застосування тестів приносить гідність особистості, особливо у випадках, коли одержувані бали виявляються нижчими від середнього рівня;

- у педагогіці немає цілком точної одиниці виміру, і тому годі було марнувати час, сили і засоби на розробку неточних методів.

У цих твердженнях багато спірного, і навіть помилкового. Що ж до застосування тестів з метою расової і класової диференціації, то навряд чи тут треба звинувачувати тести. Як і будь-який засіб, є підстави для використання його на користь чи на шкоду, залежно від ідеології, політики, компетенції, цільових установок тощо. Можливо пониження гідності особистості, наклеювання ярликів тощо.

У науку слово «тест» потрапило вже з англійської мови, де означає «випробування, проба, перевірка». За словником, тест – це стандартизоване, часто обмежене у часі випробування, призначене для встановлення кількісних і якісних індивідуально-психологічних відмінностей. Цей термін був введений Р. Кеттеллом, а перший тест створив видатний англійський учений Френсіс Гальтон, родич Дарвіна. Фрейд і Юнг згодом дуже багато запозичили з методики Гальтона.

За визначенням відомого російського тестолога В. Аванесова «педагогічний тест – це система паралельних завдань специфічної форми, розташованих у зростаючому за сту-

пенем складності порядку, що дає змогу якісно та ефективно виміряти рівень і структуру підготовки екзаменованих».

Слід враховувати такі особливості у питанні методики використання тестів контролю результатів навчання студентів.

Основні функції перевірки з оцінкою результатів навчання:

- контроль-коригувальна (діагностична), що забезпечує зв'язок «вчитель – учень», внесення коректив у методику навчання, перерозподіл навчального часу між різними питаннями теми тощо, дозволяє здійснювати діагностику причин відставання студентів;

- атестаційна, що з характеристикою рівня навчання студента є основою його атестації, і навіть найважливішим компонентом атестації роботи викладача освітнього закладу;

- обліково-контрольна (інформаційна), яка систематично дозволяє викладачу фіксувати результати навчання студентів і судити про успішність кожного, його досягнення і недоліки у навчальній роботі;

- навчальна, котра допомагає повторити матеріал, акцентувати увагу на головних запитаннях й найважливіших світоглядних ідеях курсу, вказує на типові помилки, що сприяє закріпленню і поглибленню знань;

- виховна (мотиваційна), яка стимулює студентів до подальшої навчальної роботи, поглиблення своїх знань, розвиває вміння самоконтролю і самооцінки.

Україна також долучилася до впровадження тестового контролю знань як єдиної оцінки знань європейського стандарту. Постанова КМУ від 31.12.2005 р. "Про невідкладні заходи щодо запровадження зовнішнього незалежного оцінювання та моніторингу якості освіти" прищвидшила процес підготовки країни до запровадження обов'язкового

незалежного оцінювання у вигляді тестування. Враховуючи високий культурний рівень українців, тестування було відкореговано відповідно до вітчизняних реалій і доповнено творчим завданням (твором на визначену тему).

У 2008 році було проведено всеохоплююче зовнішнє незалежне оцінювання, яке засвідчило організаційну спроможність утілювати великомасштабні системні реформи. Це найбільш суспільно значуща і масштабна подія в українській освіті за останні роки, яка має стратегічний характер. З того часу було остаточно вирішено повністю перевести випускні іспити у школах у формат загальнонаціонального зовнішнього незалежного оцінювання і зробити їх складання єдиним способом вступу до вищих навчальних закладів.

Дотримання етичних норм є неодмінною частиною професійної підготовки тих, хто працює із тестами. Тестові методи не покликані замінити викладача та їх особистий досвід, а навпаки, мають допомагати йому, звільнивши його від рутинної праці та дати цим можливість зосередитися на підвищенні якості викладання. На основі вищесказаного можна виділити такі завдання тестів:

- 1) систематизувати термінологічну базу з оцінювання знань студентів методом тестування;

- 2) узагальнити чинні підходи до типології тестових завдань і вимоги до їх створення;

- 3) показати приклади застосування тестових завдань для визначення навчальних досягнень.

Запровадження новітніх технологій у системі освіти зумовлює нові підходи в оцінюванні навчальних досягнень із будь-якої дисципліни.

Серед основних форм контролю знань студентів (по-

передній, тематичний, підсумковий) особливе місце займає поточний контроль, мета якого – відстежувати перебіг процесу навчання, отримувати інформацію про відповідність навчальних досягнень студентів вимогам чинної програми. Таке поточне оцінювання здійснюється майже на кожному занятті у формі усного опитування, різноманітних диктантів, творчих завдань тощо. Але якщо зовнішнє незалежне оцінювання здійснюється у формі тестування, то доцільно поряд із традиційними методами і формами перевірки знань використовувати тестові форми контролю. Ефективне застосування тестів вимагає від викладача ознайомлення з типами тестових завдань, загальними підходами до їх створення та особливостями оцінювання.

Це питання і в українській педагогіці потребує ґрунтовного дослідження.

Фундаментальні праці з тестових технологій можна знайти в американських педагогів (Н. Гронлунда (2005), А. Анастасі (2007)), а також у російських вчених (В. Авансова (1998, 2005), А. Майорова (2002), М.Челишкова (2002)). В Україні над проблемою оцінювання навчальних досягнень працювали чимало педагогів, але цікавилися особливостями застосування тесту як інструменту вимірювання знань лише окремі з них (І. Булах (1995, 2005), Л. Коваленко (2006), Л. Паращенко (2003, 2006), Н. Пастушенко (2003), М. Барна (2003), В. Шпильовий (1997) та інші).

Отже, до тестів не можна включати будь-які завдання, а тільки такі, які відповідають певній формі, змісту, рівню складності, які пройшли фахову і статистичну експертизу та отримали позитивні характеристики. Такі завдання називають "тестовими завданнями".

Вони забезпечують високу валідність і надійність тесту – найважливіші критерії його якості.

Валідним (з англ. validity – значимість, аргументованість, умотивованість) вважають такий тест, який справді вимірює те, для чого його призначено.

Надійність тесту засвідчує, наскільки точно він вимірює досліджуване явище. У навчальному процесі під час поточного чи тематичного контролю використовують завдання в тестовій формі, тобто завдання, яке відповідає певній формі, але не пройшло відповідних експертиз.

Кожне тестове завдання має оцінювати певний рівень когнітивного домену. За Б. Блумом, розрізняють шість когнітивних рівнів:

1. Рівень знання (вимагає згадати раніше засвоєний матеріал).

2. Рівень розуміння (вимагає інтерпретації вивченого матеріалу).

3. Рівень застосування (характеризує здатність використовувати вивчений матеріал у нових ситуаціях).

4. Рівень аналізу (здатність розкласти ціле на частини).

5. Рівень синтезу (складання цілого з частин).

6. Рівень оцінювання (здатність давати оцінку, зокрема критичну, процедурам, висновкам, доказам, перспективам тощо).

Тестові завдання рівнів аналізу, синтезу і оцінювання тісно пов'язані між собою. Певний когнітивний рівень зумовлює зміст і структуру тестових завдань, що лежить в основі їх типології. За наявності або відсутності варіантів відповідей виділяють завдання закритої форми (вибір правильної відповіді із переліку можливих варіантів) та відкритої форми (самостійне формулювання відповіді на запитання за його змістом).

Н. Гронлунд називає ці типи

завдань відповідно на вибір відповіді та на надання відповіді.

За такими двома критеріями можна класифікувати найпоширеніші види тестових завдань:

Тестові завдання закритої форми:

- з вибором однієї правильної відповіді;
- з вибором кількох правильних відповідей;
- на встановлення відповідності;
- на відтворення послідовності.

Тестові завдання відкритої форми:

- ◆ з короткою відповіддю;
- ◆ з розгорнутою відповіддю.

Завдання закритої форми містять дві частини: постановку завдання й можливі варіанти відповідей. Правдоподібні відповіді (не точні, але схожі на правильні) називають дистракторами. В ідеалі кожен дистрактор однаковою мірою мають використовувати усі учні, які вибирають неправильну відповідь. Дистрактор, який не вибирають, називають непрацюючим.

Непрацюючі дистрактори із завдань треба видалити. Усі дистрактори повинні мати приблизно однаковий обсяг і бути рівномірно привабливими для учнів. Не рекомендують використовувати в дистракторах слова "усе", "жодного", "завжди", "ніколи", оскільки вони сприяють вгадуванню правильної відповіді. Відповідь на одне завдання не може давати відповіді на інше завдання тесту. Дистрактори повинні граматично узгоджуватися із умовою – основною частиною завдання тесту. Умова завдання повинна містити одну закінчену думку, бути стислою, чіткою, без двозначності.

Не бажано використовувати в умові завдання заперечення. Щодо стверджувальної чи питальної форми тестового

завдання, то єдиної думки в тестологів немає. В. Аванесов, наприклад, вважає, що умову завдання слід формулювати як твердження, яке перетворюється на дійсний або помилковий вислів, коли підставити один із варіантів відповідей.

Отже, до розробки тестів кожен спеціаліст має підійти з точки зору компетентності та необхідності використання тих чи інших тестів. Адже вони мають принести знання, а не викликати у студента переляк перед невідомим та незрозумілим.

ВИСНОВКИ

Входження України у світовий освітній простір зумовлює приведення вітчизняних освітніх стандартів, у відповідність до норм світового співтовари-

ства. Досі вона не відповідала цим нормам. Це не сприяло підвищенню рівня освіченості молодого покоління, поглиблювало розрив між якістю знань учнів європейських країн та Україною.

З одного боку, вітчизняна освітня модель – виважена та збалансована система надання систематизованих знань, що будувалася протягом багатьох десятиліть, з іншого – не завжди гнучка та не в повному обсязі здатна відповідати за підготовку учнів до вступу до закладів вищої освіти на високому професійному рівні. Спираючись на багаторічний досвід у галузі розробки та запровадження механізмів педагогічного контролю, вітчизняна система освіти звернула увагу

на світовий досвід організації тестувань.

Позитивні моменти тестування:

▼ тести виявляються значно більш якісним, простим і ефективним способом оцінювання, оскільки стандартизована процедура їх проведення;

▼ тести більш ємний інструмент, показники тестів орієнтовані на вимір ступеня, визначення рівня засвоєння ключових понять, розділів навчальної програми, умінь, навичок;

▼ тестування ставить всіх студентів в рівні умови, використовуючи єдину процедуру і єдині критерії оцінки, що зумовлює зниження нервової напруги.

ВІРТУАЛЬНА КОМУНІКАЦІЯ

«Віртуальна комунікація» – комунікативна взаємодія суб'єктів, здійснювану за допомогою комп'ютера, завдяки якому створюється особлива модель реальності, яка характеризується ефектом присутності людини в ній та дозволяє діяти з уявними й реальними об'єктами (С.Зайцева [Зайцева С. В. Інтернет-спілкування як нова форма міжособистісної комунікації. – Режим доступу: ukrmova.com.ua/.../internet-spilkuвання-як-nova-forma-mizhosobistisnoї-komuni...])

Дослідники єдині у визначенні характерних особливостей комп'ютерної комунікації, як-от:

- діалогічність, адже особистість може проявити себе лише у спілкуванні та протиставленні з іншим «я»;

- поєднання категорій автор-читач;

- статусне рівноправ'я учасників; зняття часових та просторових обмежень;

- необмеженість у виборі мовних засобів тощо [Асмус Н. Г. Лингвистические особенности виртуального коммуникативного пространства: дис. на соискание степени канд. филол. наук: спец. 10.02.19 / Н. Г. Асмус. – Челябинск, 2005. – 249 с.]. І «...саме віртуальний світ виявляє «найреальніші» риси людської особистості, допомагає, зокрема і через демократичне мовне спілкування, самоусвідомитися...» [Тищенко О. М. Стиль мови інтернет-спілкування в національному корпусі української мови / О. М. Тищенко // Лінгво-стилістика: об'єкт – стиль, мета – оцінка: [зб. наук. праць / за ред. В. Г. Скляренко]. – К.: Ін-т української мови НАН України, 2007. – С. 362–367., с. 366].

Про актуальне в методичній діяльності : думки й поради експертів: мультимедійний науково-методичний комплекс: авторський колектив / за наук. ред. проф. Т.М. Сорочан. – К.: 2017. – 728 с.